

قرباغ نامہ:

کیفیت و اوضاع قدیم و جدید ولایت قرباغ،

اکثر وقایع و حکایات ایام حاضر و پناہ خان، ابراہیم خان و مدیعی خان

حسنی خان قراواغی

ترجمہ: سجاد حسینی

عضویت علمی دانشگاہ محقق اردبیلی

سرشناسه	: قراداغی، حسنعلی خان
عنوان و پدیدآور	: قراباغ نامه ها: کیفیت و اوضاع قدیم و جدید ولایت قراباغ، اکثر وقایع و حکایات ایام حکومت پناه خان، ابراهیم خان و مهدیقلی خان/ حسنعلی خان قراداغی؛ ترجمه سجاد حسینی.
مشخصات نشر	: تبریز: اختر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۶۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۷۴۲-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه.
عنوان دیگر	: اکثر وقایع و حکایات ایام حکومت پناه خان، ابراهیم خان و مهدیقلی خان.
عنوان دیگر	: کیفیت و اوضاع قدیم و جدید ولایت قراباغ، اکثر وقایع و حکایات ایام حکومت پناه خان، ابراهیم خان و مهدیقلی خان.
موضوع	: قره باغ کوهستانی (جمهوری آذربایجان) — تاریخ
موضوع	: قره باغ کوهستانی (جمهوری آذربایجان)
موضوع	: Nagorno-Karabakh (Azerbaijan)
موضوع	: Qarabağ -- History
شناسه افزودن	: حسینی، سجاد، ۱۳۶۲ — مترجم
رده بندی دکره	: ۱۳۹۵ ق ۴۳ / DK۶۹۹
رده بندی دیویی	: ۹۷۵۴
شماره کتابخانه ملی	: ۴۲۵۵

ترجمه

قراباغ نامه ها: کیفیت و اوضاع قدیم و جدید ولایت قراباغ

حسنعلی خان قراداغی

ترجمه، مقدمه و تصحیح: سجاد حسینی

عضو هیأت علمی دانشگاه محققان

ویراستار ادبی: مهدی میرزا رسول

طراح روی جلد: لیلا قریشی

ناشر: انتشارات اختر / چاپ سبز / صحافی امین

چاپ اول ۱۳۹۵ / ۶۴ صفحه / قطع رقعی / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۷۴۲-۱

مرکز فروش: تبریز - اول خیابان طالقانی، روبروی مصلی، نشر اختر

تلفن: ۰۴۱-۳۵۵۵۵۳۹۳

قیمت: ۶۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

۶	پیشگفتار.....
۸	مقدمه مترجم.....
۲۱	کیفیت و اوضاع قدیم و جدید ولایت قرا باغ.....
۲۴	در مقدمه کتاب.....
۳۱	فصل اول.....
۳۳	فصل دوم.....
۴۱	پیوست ها.....
۶۱	منابع و مأخذ.....

پیشگفتار

موقعیت استراتژیک قزلباغ در عصر باقر ۱۹م. و به تبع آن تعدد تحولات سیاسی و نظامی در آن، زمینه ظهور و نداد سنت تاریخ‌نگاری محلی قزلباغ را فراهم آورد. این سنت که با عنوان قزلباغ‌نامه‌نویسی مشهور است، با آثار گرانسنگی چون قزلباغ‌نامه میرزا آدی‌گوزل بیگ و تاریخ قزلباغ میرزا جمال جوانشیر قزلباغی در اواسط قرن ۱۹م. آغاز شد. سنت تاریخ‌نگاری قزلباغ‌نامه‌نویسی به واسطه حفظ اهمیت و تأثیرگذاری قزلباغ در دوران معاصر، همانند دهم دارد.

هر چند برخی از قزلباغ‌نامه‌های متقدم به زبان فارسی نگارش یافتند، اما تحت تأثیر تحولات سیاسی ناشی از انعقاد معاهدات گلستان و ترکمانچای، قلم حاکمیت ایران بر سرزمین‌های ماورای ارس و کم‌رنگ گشتن تدریجی نفوذ فرهنگی ایران بر این اراضی؛ دیگر هیچ قزلباغ‌نامه‌ای به زبان فارسی نوشته نشد و آنچه از قلم محلی‌نگاران قزلباغ تراوید به زبان ترکی آذربایجانی و گاه روسی بود.

در این مجال ترجمه قراباغ‌نامه‌ای موسوم به «کیفیت و اوضاع قدیم و جدید ولایت قراباغ، اکثر وقایع و حکایات ایام حکومت پناه خان، ابراهیم خان و مهدیقلی خان» اثر حسنعلی خان قراداغی، به همراه مقدمه‌ای در موضوع معرفی و شناخت اثر و گلچینی از اشعار مورخ تقدیم می‌گردد. متن ترجمه شده تلخیص و اقتباس از اصل اثر می‌باشد که توسط محمد قراداغی، فرزند مورخ صورت پذیرفته است.

مترجم جدید حفظ سبک ادبی مربوط به متن ترکی آذربایجانی اثر، تا حد امکان اقل به ترجمه «فادارانه نموده و در برخی از موارد، واژگان و عبارات مورد نیاز برای فهم بیشتر و برتر را در داخل قلاب جای داده و بدان افزوده است.

مقدمه مترجم

مورخ این اثر حسنعلی آخوندوف فرزند حسنعلی و نواده محمد قلی خان در سال ۱۲۶۴ هـ.ق. / ۱۸۴۸ م. در خانواده‌ای نظامی در شهر شوش، مرکز قزاق‌ها، دیده به جهان گشود.

خاندان مذکور در سال ۱۲۲۰ هـ.ق. / ۱۸۰۴ م. در محال قزاق واقع در جنوب رود ارس به قزاق مهاجرت کردند. وی پیش از تولد و تنگامی که هنوز در بطن مادر قرار داشت، پدر خود را از دست داد. از این رو نام پدر را به نهادند و خویشان و آشنایان به یاد پدر، وی را «بالاجا آقا» (آقا کوچک) مورد خطاب قرار دادند (Axundov, 2006: 122; Musalı, 2012: 285; XIX əsr Azərbaycan şəri) antologiyası, 2005: 348، نواب، ۱۹۱۳: ۱۰۸، ۱۰۹).

۱. نام خانوادگی وی در منابع مختلف به صورت «قزاق»، «خان قزاق» و «قزاق‌سکی» ذکر گشته است (Qaradaği, 2006: 123، نواب، ۱۹۱۳: ۱۰۸).

محمد قراداغی، فرزند مورخ، در معرفی اجمالی پدرش می‌نویسد: «حسنعلی قراداغی، اهل شهر شوشی مرکز سرتاسر ولایت قراباغ، متولد ۱۲۶۴ هـ.ق. / ۱۸۴۸ م. و متوفی ۱۳۰۷ هـ.ش. / ۱۹۲۹ م. مدفون در شهر شوشی، ادیب، شاعر، نویسنده مشهور و معروف مطبوعات زمانه‌اش» (Qaradaği, 2006: 123).

قراداغی تحت حمایت عمویش محمد حسین آقا بزرگ شد. محمد حسین آقا برادرزاده خویش را در سن ۸ سالگی با هدف فراگرفتن زبان روسی وارد مدرسه قضای شوشی کرد. قراداغی در سال ۱۲۸۳ هـ.ق. / ۱۸۶۶ م. از مدرسه مذکور فارغ‌التحصیل شد. در دوران تحصیل، اوقات فراغت خویش را به مطالعه آزاد اختصاص داد و از پدرش میرزاشریف یوسف‌زاده، معلم مدرسه روس-تاتار شوشی، زبان‌های عربی و فارسی را فراگرفت.

قراداغی در سال ۱۲۸۵ هـ.ق. / ۱۸۶۸ م. با تدریس در مدرسه خصوصی خویش مبادرت ورزید و این کار را تا سال ۱۲۹۰ هـ.ق. / ۱۸۷۳ م. ادامه داد. وی برای نخستین بار مدارس شوشی را بر اساس نظام نوین آموزش مجهز به میز و نیمکت و تخته سیاه نمود (Musalı, 2012: 285, 286).

محمد حسین آقا که در نزد سردار ماورای قفقاز در تفاس خدمت می‌کرد، در بازگشت به شوشی برادرزاده‌اش را مسلط به سواد روسی، عربی و فارسی یافت. از این رو وی را با خود به تفلیس برد. قراداغی در تفلیس از کتابخانه ملی از آثار ادبی اروپایی، روسی و شرقی عمویش بهره‌مند گشت. وی در این شهر به فراگیری زبان فرانسه مبادرت ورزید. او بعد از ۵ سال زندگی در تفلیس در سال ۱۲۹۵ هـ.ق. / ۱۸۷۸ م. به شوشی بازگشت و مجدداً به معلمی در مدرسه خصوصی خود پرداخت و سرانجام در سال ۱۳۴۰ هـ.ق. / ۱۹۲۲ م. به دلیل فعالیت طولانی مدت در عرصه آموزش شایسته دریافت مستمری مادام‌العمر شد (XIX əsr Azərbaycan şəri (antologiyası, 2005: 348; Musalı, 2012: 286).

قزلباغی در کنار آشنایی و انس با ادبیات کلاسیک شرق، به سرودن شعر روی آورد. وی اشعار متعددی به زبان‌های فارسی و ترکی آذربایجانی سرود و در همه این اشعار از تخلص قزلباغی بهره جست. میراث ادبی وی شامل غزلیات، قصاید، مخمس‌ها، مستزادها، مراثی، اشعار کوتاه برای کودکان، ترجمه تمثیلات کریلوف^۱ می‌باشد.

قزلباغی از دوستان میر محسن نواب^۲ و از فعالان «مجلس فراموشان» شوشی به شمار می‌آمد (نواب، ۱۹۱۳: ۱۰۸، ۱۰۹). مجلس فراموشان دومین انجمن ادبی شهر شوشی بود که در دهه ۷۰ قرن ۱۹م. به همت میر محسن نواب آغاز به کار کرد. در این انجمن ادبی شعرای مشهور قزلباغ چون عبدالله بیگ عاصی، میرزا علی اصغر نورس، حاج‌خانم سینه، مهدی ایوب باکی و دیگران هم‌نوا با نواب و قزلباغی به فعالیت ادبی پرداختند (Azərbaycan tarixi, 2007, c4: 3).

دوستی قزلباغی با نواب و بیدار فراتر از تمامی رفاقت‌های موجود در جامعه ادبی قزلباغ و مجلس فراموشان قلمداد می‌گردد. دلیل این گفته، اشعار بسیار متعددی است که در دیوان نواب به بهانه‌ها و گزینگی خطاب به قزلباغی نوشته شده است. در این اشعار قزلباغی با عناوین مختلفی چون قفا، خان، خان قزلباغی، خان والای قزلباغی، خان والا مورد خطاب قرار گرفته است.

1. Knlov

۲. میر محسن آقامیرزاده قزلباغی متخلص به نواب یکی از برجسته‌ترین شاعران فرهنگ قزلباغ در قرن ۱۹م. به شمار می‌آید. وی از فعال‌ترین اعضای انجمن‌های ادبی شوشی و نویسنده ده کتاب در موضوع ادبیات، علوم دینی، علوم غریبه، موسیقی و ... می‌باشد. از مشهورترین آثار وی به مواردی چون «جفر جامع جعفری»، «کنز المحن و بحر الحزن»، «مختارنامه»، «مزامیر»، «باطل سحر»، «پندنامه»، «شمس الهدایه»، «کفایت الاطفال»، «نور الانوار»، «کشف الحقیقه»، «وضوح الارقام» در علم موسیقی، «مصایب الاخبار»، «آثار الائمة»، «مختارنامه منثور»، «ضیاء الانوار»، «تاریخ رزم و غوغای طائفة ارامنه با مسلمانان قفقازیه»، «دیوان اشعار ترکی و فارسی» و «تذکره نواب» اشاره داشت (نواب، ۱۹۱۳: ۱۲۱، ۱۲۲).